

PTENSKÝ ZPRAVODAJ

Informační čtvrtletník obecního úřadu

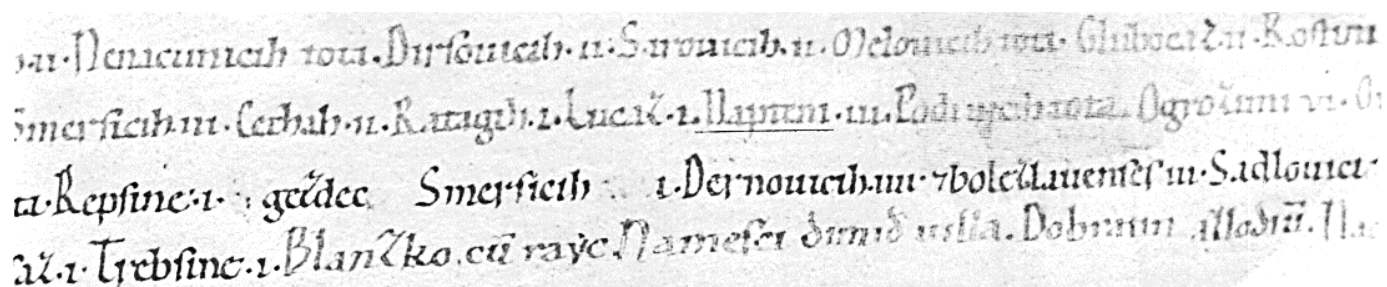
PŘÍLOHA – ŘÍJEN 2021

Ptení od nejstarších dob po přijetí novodobých symbolů obce.

Stručný přehled, doplněný doposud nezveřejňovanými fakty.

Nejstarší zpráva o existenci Ptení zůstala uchována díky záznamům o hospodářské základně olomouckého biskupství, založeného v roce 1063. Jeho příjmy plynuly z jednotlivých dílů i celých vsí, kterými bylo obdarováno od panovníka a dobrodinců. Dobu působení prvních pěti biskupů poznamenal překotný vývoj země i události uvnitř diecéze samé. V této neklidné době se „stará privilegia olomouckého kostela ztratila“. Přesto se zpětnou platností vznikl souhrn 34 původních statků, mezi kterými byla i tři popluží „Napteni“. Soupis mohl být sestaven na základě nepřerušeno odvádění naturálních dávek a plnění poddanských povinností vůči metropolitnímu kostelu. Sem patří také majetek, koupený od olomouckého knížete Oty II.

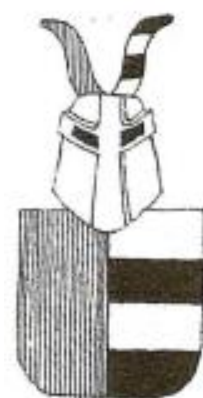

Obrázek 1: Zvětšený detail ze Zdíkovy listiny. Její jedinečnost spočívá v tom, že je „nejstarší listinou psanou na půdě českého státu, která se dodnes zachovala v originále“.

O sestavení úplného seznamu nemovitostí, spadajících pod správu církevních institucí, rozhodl Jindřich Zdík, který zasedl na biskupský stolec v Olomouci v roce 1126. Oprávněnost této volby osvědčoval Zdík po celý zbytek života. Již po vysvěcení v německém Wormsu požehnal na cestě do

Olomouce rotundu svatého Jiří na Řípu. S nástupem do úřadu si v rozbouřené zemi zneprátelil domácí šlechtu podporou panovníka, výhrůžkám a smrti unikl včasným odchodem do ciziny. Po uklidnění situace se věnoval zdokonalení církevní samosprávy a dokončení stavby nové katedrály. Dvakrát navštívil Svatou zemi a přidal se ke křížové výpravě do pohanského Pobaltí. Z vlastních zdrojů rozšiřoval církevní majetek, jehož registrací s výhledem do budoucnosti uchoval první údaje o více než dvou stech obcích převážně na Moravě, ale i v Čechách. Vznik Zdíkovy listiny byl spojován s rokem 1131, který odborné autority od samého počátku ztotožňovaly s dobou přenesení sídla sboru kněží od chrámu svatého Petra k nově zbudované katedrále svatého Václava. Současná generace historiků posunula datování listiny do doby o deset let mladší.

Od roku 1351 se ve vlastnictví dílů a později celé vsi vystřídal více než třicet světských vrchností, první z nich byl rod pánů z Bouzova. V roce 1378 se na tvrzi ve Ptení usadila jedna z větví starobylého panského rodu, odvozující svůj původ od

Obrázek 2: Erb rodu z Víckova a následně z Ptení

Prusinovští z Víckova

Znak pánů z Víckova lze sledovat do 14. století; byl jím štípený štít, vpravo červený, vlevo byly čtyři pruhy střídavě stříbrné a černé. Až do vymření rodu v 17. století pak zůstal nezměněn až na stylistické detaily, jako například tvar rohů v klenotu, jimž byl od 16. století dáván spíše tvar sloních chobotů, jak bylo tehdy obecně zvykem. V takové podobě najdeme znaky Prusinovských z Víckova i na renesančních náhrobních kamenech v Prusinovicích na Přerovsku.

Obrázek 3: Erb Prusinovských z Víckova

moravského hradu Víckova. Spolumajitelé zdejšího dvora Beneš z Víckova a jeho syn Jan postupně získávali zbývající podíly vsi, které nakonec spojili v jeden celek. Statek se rozrůstal, výsledky v hospodaření si jeho majitelé vysloužili respekt. Nad vsí postavili novou tvrz a k původnímu přídomku stále častěji připojovali dodatek „ze Ptení“. Jejich společenskému vzestupu prospěly také oboustranně výhodné kontakty se sousedními pány z Kravař na Plumlově. V pořadí druhého Jana z Víckova a Ptení připomínají Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě epizodou z husitských válek. V lednu 1422 se postavil husitům, kteří pronásledovali krále Zikmunda, prchajícího po porážce od Kutné Hory. U Brodu Německého (nyní Havlíčkova) Jan se svou družinou obětoval život, „jen aby smrtí svou Sigmundovi uvolnil v outěku“. Jméno moravského rytíře Jana ze Ptení je však uvedeno s nesprávným přídomkem tak, jak ho František Palacký přebral od autorů knihy *Historia Moraviae*. Jan z Víckova na Ptení, třetí tohoto jména a zároveň poslední muž v rodu, zemřel v roce 1463 bezdětný a jeho majetek připadl králi Jiřímu z Poděbrad jako odúmrtě.

Ptení bylo nadále v zemských deskách vedeno mezi šlechtickými statky. Tato skutečnost napomohla dalšímu z řady majitelů ke společenskému vzestupu. Byl jím Vítek z Prostějova, úspěšný

Obrázek 4: Erb Lhotských z Ptení

a bohatnoucí úředník, který však v tehdejších poměrech zůstal pouhým měšťanem. Nabytím Ptení v roce 1492 se mu otevřela cesta mezi příslušníky moravské šlechty. Začal se pak psát jako Vítek ze Ptení a užíval erbu, na kterém vystupuje ze zlaté koruny napravo orientovaný jednorožec. Směřování erbovní figury podle pravidel heraldiky není popisováno z pohledu diváka, ale z pozice nositele štítu s erbem. Vzápětí koupil Vítek panství Vraní hora se zaniklým hradem, vsí a tvrzí Vranová Lhota u Jevíčka a vystupoval pod novým přídomkem „Lhotský ze Ptení“. Početné potomstvo Lhotských se kromě Moravy

usazovalo i v Čechách a ve Slezsku, kde našlo uplatnění ve významných funkcích a úřadech.

Obrázek 5: Pozdější erb Lhotských z Ptení

PAN Jan Lhotský ze Ptení a na Piniowicých/ Sudij Práva mensšij° Zemského w Kragi Olomaučém zč. byl Syn Pana Witka Lhotského ze Ptení / kterého byl zplodil s gednanu Panij Liszkownau. Zanecháno tam prázdne místo pro Erb. Ten Pán Witek byl živo okolo Léta Páně 1460.

Tento Pan Jan Lhotský ze Ptení měl Manželku Panij Mandalenu z Wimperku / která vžíwala za Erb z Předkůw swých/ dwau Srpůw bílých s zlatými Střenkami/ na červeném Štítu/ a na Helmě téhož znamenij.

Od roku 1497 patřilo Ptení rodu Konecchlumských z Konecchlumí, v roce 1499 ho koupil nejvyšší hofrychtěj Markrabství moravského Jakub Šarovec ze Šarova. V pravomocných rozhodnutích Vladislava Jagellonského, krále uherského, českého, dalmatského, chorvatského etc. a jeho nástupce Ludvíka byl tento „urozený a statečný rytíř“ nejménou uváděn jmenovitě. V roce 1493 Matyáš Korvín „z boží milosti král uherský a český etc., margabie moravský a lužický, vévoda lucemburský a slezský etc.“ dal do textu úředního listu zapsat ke jménu Jakuba Šarovce s plným titulem označení „věrný náš milý ... často psaný“.

Obrázek 6: Erb Šárovců ze Šárova

Obrázek 7: Erb v pozdější podobě

Obrázek 8: Jakob Šárovec ze Šárova

Prvenství mezi vladyky na Moravě Jakuba vyneslo mezi členy královské rady, zasedal na zemských sněmech a soudech, které se každoročně konaly střídavě v Olomouci a v Brně. Správou statků vytvořil potřebnou základnu a podmínky pro své dědice, kteří vlastnili Ptení ze všech vrchností nejdéle a jako poslední pocházeli z domácí šlechty. Právnického věhlasu Jakuba se neuspokojení stěžovatelé dovolávali u soudů ještě v době, kdy již nebyl mezi živými. Jeho rod vybudoval nad vsí patrový renesanční zámek čtvercového půdorysu. Součástí objektu byl pivovar, který další majitelé udržovali v provozu do konce 19. století. Hynek Šárovec, poslední ze zdejší větve rodu, byl Habsburky pro účast ve stavovském povstání potrestán po Bílé hoře konfiskací majetku a zemřel ve vyhnanství. Jméno rodu kolísá mezi podobou Šárovec a Šárovec.

Zámek ve Ptení na fotografii z roku 2015, dominanta obce v průběhu pěti předcházejících století. Petru Bezručovi, který hasnoucí slávu zámku připomněl v básni Ptení z roku 1899, by se k vystižení dnešního stavu asi nedostávalo slov. Od přemístění lesní správy ze zámku do nového objektu v roce 1974 až po zrušení posledního nájemního bytu v roce 2006 přibývalo výprav naivních hledačů pokladů do zámeckého interiéru. Orgány státní památkové péče nezakročily, řádění vandalů nezastavil ani majitel. Stavební zakonzervování vchodů a oken se ukázalo jako neúčinné, stejně i masivní ocelové přepažení obou křídel hlavní brány, které bylo opakovaně likvidováno. V současnosti vzbuzuje velké obavy rozpadající se venkovní zdivo poblíž severovýchodní věže v místě, kde na tvrz, v pořadí druhou a známou již od roku 1378, navázali Šárovcové při stavbě zámku na přelomu 15. a 16. století.

Obrázek 9: Zámek Ptení

V roce 1631 získal italský baron Antonio Miniati ptenské panství pod cenou. Odměnou za podíl na porážce českých protestantů bylo také jeho ustanovení do funkce velitele olomoucké pevnosti. Nakonec však byl plukovník Miniati odsouzen za zneužívání pravomocí, nezákonné obohacování a kapitulaci Olomouce před Švédy v roce 1642. Před popravou ho zachránila císařova milost.

Obrázek 10: Nádvoří ptenského zámku kolem r. 1970. Do kašny uprostřed byla vedena voda z rybníka nad vesnicí ještě v 50. letech. Nad portálem se dodnes dochoval erb rodu Miniati.

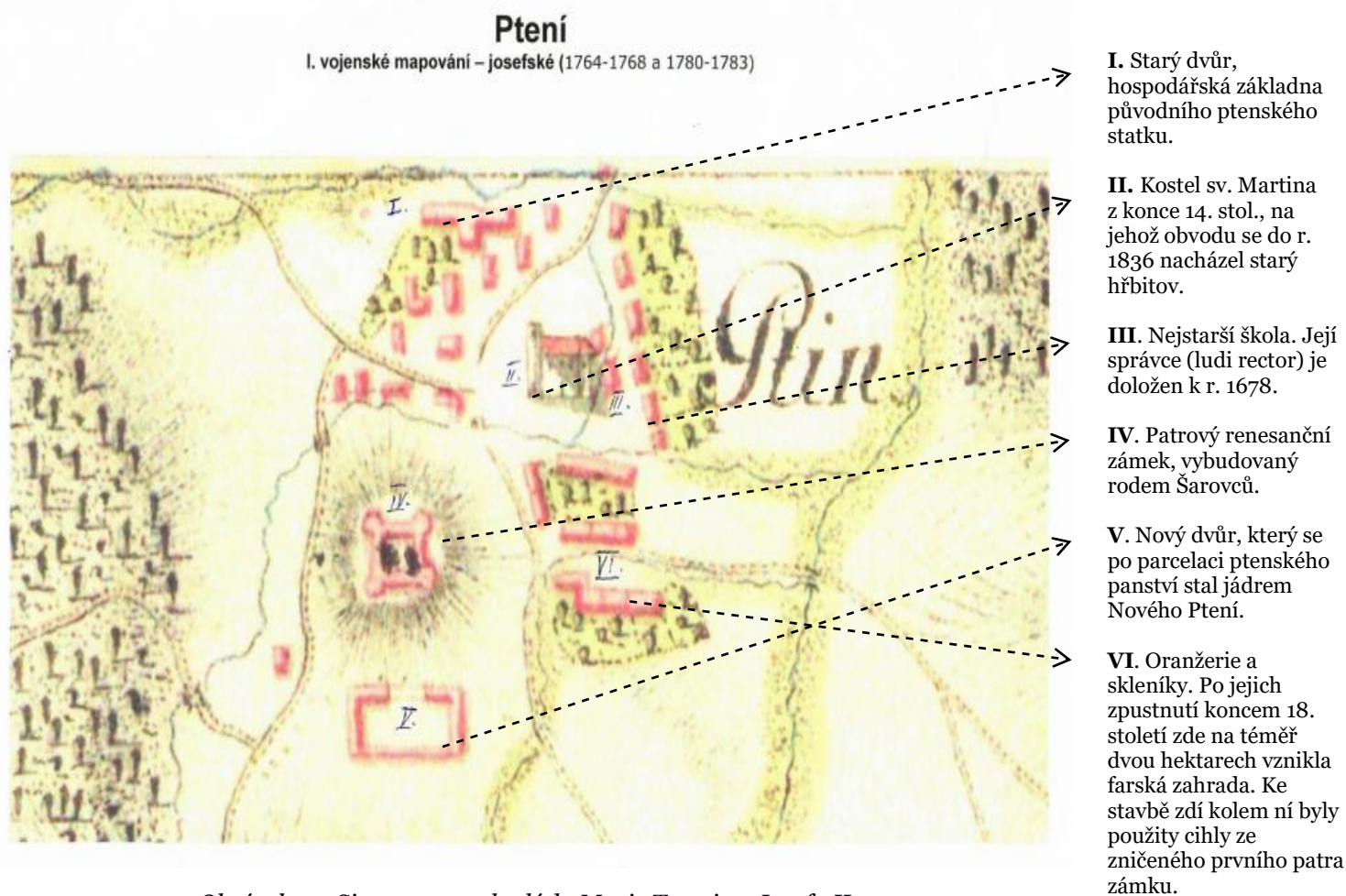

*Illustrissimus Dominus Dñus
Joannes Baptista Miniati Lib. Baro
de Campoli, Dominus in Pten, Suchdole
et Čekyni &c.
Fuit hic in Domina obijt. Pteny 1695
1695 10. february.*

Obrázek 11: Erb syna Antonia Miniatiho s informací: urozený (nejvznešenější) pán, pán Jan Baptista Miniati, svobodný pán z Campoli, pán na Ptení, Suchdole a Čekyni. Zemřel v Pánu 16. února 1695.

V roce 1746 prodala Marie Anna Miniati, provdaná hraběnka z Hodic, ptenský zámek s oranžerií a skleníky, oboru, bažantnici, chmelnici, dvory, pole, lesy, rybníky a také Suchdol se Zdětínem hraběnce Hetzerové z Aurachu. Od ní převzal tento majetek klášter sv. Kláry, který ho spravoval od roku 1757 až do svého zrušení v roce 1782. Tehdy i zde vstoupilo v platnost rozhodnutí Josefa II. o převodu jmění zaniklých klášterů do náboženského fondu. Vinou hrabivých státních úředníků začalo zdejší hospodaření upadat. Zámek, který v roce 1771 postihl rozsáhlý požár, byl natolik poznamenán, že v roce 1790 musely být odstraněny pozůstatky panského prvního patra a zámecké kaple. Nárožní věže byly sníženy a celý objekt snesen na úroveň přízemí. Dominanta obce postupně chátrala a konečným výsledkem je jeho nynější podoba.

Obrázek 12: Situace za spoluvlády Marie Terezie a Josefa II.

V roce 1825 koupil panství belgický rod Saint Genois, v roce 1878 je převzali Lichtenštejnové, kteří drželi statek až do vzniku Československa.

Ve vlastnictví Vlašimi se postupně vystřídaly rody:

1. původních pánů z Vlašimě
2. druhých p. z Vlašimě, odjinud z Jenšteina
3. rytířů Svidnických z Chotěmic
4. pánů Trčků z Lípy
5. rytíře Stranovského ze Sovojnic
6. rytířů Klenovských ze Ptení
7. rytířů Vostrovských z Královic
8. pánů z Talmberka
9. kněžny Boženy z Porcie roz. Kavkové z Říčan
10. hrabat z Weissenwolfu
11. hrabat z Trautsonu
12. knížat z Auersperka

Obrázek 13: Erb rytířů Klenovských ze Ptení

Z přehledu je jasné, že rod Klenovských neměl ke Ptení přímý vlastnický vztah. Z historické literatury je známo, že roku 1543 koupil Prokop Klenovský ze Ptení tvrz, dvůr a pustou ves Zahrádka 4,5 km od Neveklova. Tohoto vladyku Prokopa, vlastního bratra, ustanovil poručníkem svých dětí Gabriel Klenovský ze Ptení. Gabriel jako uznávaný právník v roce 1547 z pověření české šlechty zdůvodňoval císaři její neúčast v boji proti německým protestantům. Měl syny Aleše a Jana, v roce 1550 koupil městečko Vlašim, zemřel v roce 1563. Vlašim pak spravoval jeho syn Aleš, který na získávání výhod pro sídlo a jeho obyvatele vynakládal i rodový majetek. Vysloužil si tak označení za rozmařilého. Dědictví po otci bylo rozděleno v roce 1578 tak, že každému z bratrů připadla ve Vlašimi polovina hradu, pivovaru a valů, most a bránu užíval Aleš s Janem společně. Ve stejném roce prodal Aleš vlastní podíl na Vlašimi své manželce Johance Klenovské ze Ptení, rozené z Kralovic. V roce 1580 byla Alšovým přičiněním povýšena Vlašim na město, které mu svou vděčnost za jeho zásluhy vyjádřilo umístěním písmen AKZP (Aleš Klenovský ze Ptení) na městském znaku. Zbývá dodat, že k podílu Johanky Klenovské ze Ptení přikoupil v roce 1588 její bratr Vilém Ostrovec z Kralovic i díl Jana Klenovského ze Ptení.

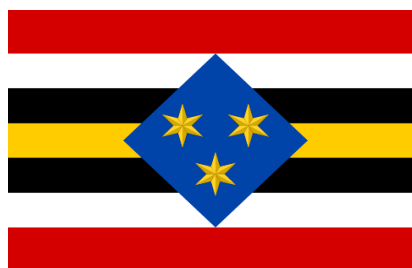
Obrázek 14: Znak města Vlašimi s iniciálami Aleše Klenovského ze Ptení

Velký znalec heraldiky Josef Pilnáček ve své práci Staromoravští rodové přisoudil Klenovským ze Ptení erb ležícího černého kozla se zlatými rohy. Zmíněný motiv se nachází na jednom ze zvonů ve Vlašimi. Při jeho výkladu asi došlo k záměně za symbol biblického beránka, jak naznačuje Milan Mysliveček v prvním dílu Erbovníku. Jediné nepochybné zobrazení a popis erbu Klenovských ze Ptení se nachází v knize „Dějiny města Vlašimě a jeho statku“ od F. A. Slavíka a shoduje se s vyjádřením ředitelky Státního okresního archivu v Benešově PhDr. Evy Procházkové. Na modrém poli erbu Klenovských ze Ptení je vpravo orientovaný zlatý jednorožec, vyrůstající z koruny. Jednorožec byl v době renesance symbolem rozhodnosti a panenské čistoty. Lhotští ze Ptení měli

toto bájně zvíře v erbu od svých počátků. Jeho příslušníci se postupně usazovali v okolí Litomyšle, Mělníka, Mladé Boleslavi a Opočna, poslední člen rodu zemřel v roce 1788 na Čáslavsku. Vzhledem k rozptylu jejich sídel se nabízí otázka, zda Klenovští se stejným přídomkem a erbem nebyli vedlejší větví Lhotských ze Ptení. Pátrání v tomto směru zůstalo bezvýsledné, nepotvrdila se ani souvislost s hradem Klenová a jeho majiteli v okrese Klatovy. Symbol bájněho jednorožce, spojený s existencí dvou šlechtických rodů, vstoupil nyní do historie Ptení potřetí, tentokrát jako součást novodobého znaku obce. Jeho podobu schválil Parlament České republiky 4. června 2001. Znak a prapor Ptení, Ptenského Dvorku a Holubic byly 18. května 2003 posvěceny v ptenském kostele sv. Martina.

Obrázek 15: Novodobý znak obce Ptení

Obrázek 16: Novodobá vlajka obce Ptení

Prameny a literatura

- Zakládací listina metropolitní kapituly sv. Václava v Olomouci
 Zemské desky moravské, Cúda olomoucká, sv. 1 – 3, Brno 1856 – 1953
 Vojenské mapování Moravy 1764 – 1878
 Archiv Obecního úřadu ve Ptení
 Ottova encyklopedie – Česká republika, Praha 2006
 Čarek J. – Městské znaky v českých zemích, Praha 1985
 Dvořák R. – Dějiny Moravy, Brno 1899
 Frgal J. – 850 let Ptení, Prostějov 1982
 Hosák L. – Přehled historického místopisu Moravy a Slezska v období feudalismu do r. 1848, Ostrava 1967
 Hosák L. – Zámek v Ptení a jeho držitelé, Prostějov 1967
 Hrabová L. – Ekonomika feudální državy olomouckého biskupství, Olomouc 1964
 Hrazdíl A. – Ptení, rukopis
 Kolektiv autorů – Hradý, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku
 Kolektiv autorů – Jižní Morava, Praha 1981
 Kolektiv autorů – Severní Morava, Praha 1983
 Kolektiv autorů – Západní Čechy, Praha 1985
 Kolektiv autorů – Praha a okolí, Praha 1988
 Kolektiv autorů – Východní Čechy, Praha 1989
 Mysliveček M. – Erbovník, Praha 1993
 Palacký F. – Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě, Praha 1921
 Paprocký B. – Zrcadlo slavného Markrabství moravského, Olomouc 1593
 Pilnáček J. – Staromoravští rodové, Vídeň 1930
 Slavík F. A. – Dějiny města Vlašimě a jeho statku, Vlašim 1889

Text: Mgr. Jaroslav Frgal

Fotografie: Mgr. Karel Foltin

Vyobrazení v textu: Mgr. Jaroslav Frgal, Jaroslav Frgal ml.

Grafická úprava: Ing. Adéla Dvořáková